

Received: 19 October 2017
Revised: 30 November 2017
Accepted: 11 December 2017
Published: 29 December 2017

KSZTAŁTOWANA NORMATYWNIIE ROLA BANKU CENTRALNEGO NA RYNKU PIENIĄDZA W POLSCE

THE NORMATIVE ROLE OF THE CENTRAL BANK ON THE MONEY MARKET IN POLAND

Sylwia Gwoździewicz

Dr, Wydział Administracji i Bezpieczeństwa Narodowego,
Akademia im. Jakuba z Paradyża w Gorzowie Wielkopolskim.
PhD, The Jacob of Paradies University in Gorzow Wielkopolski,
ORCID: 0000-0003-3034-2880

* *Corresponding author:* e-mail: sylwiagwozdziewicz@gmail.com

Dariusz Prokopowicz

Dr, Wydział Nauk Historycznych i Społecznych,
Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie.
PhD, Cardinal Stefan Wyszyński University in Warsaw.

* *Corresponding author:* e-mail: darprokop@poczta.onet.pl

Streszczenie

Rynek finansowy w Polsce tworzą instytucje i zasady obrotu rynkowego uregulowane normatywnie prawnymi ustaw i rozporządzeń określanych regulacjami prawa finansowego. Głównym segmentem podmiotowym rynku finansowego w Polsce jest system bankowy, który wzorem modelu zachodniej bankowości został w 1989 roku ukształtowany w strukturze dwuszczeblowej z podziałem na bankowość centralną i komercyjną. Główną instytucją rynku międzybankowego i pośrednio także całego rynku finansowego jest bank centralny. Bank centralny stosując instrumenty finansowe polityki pieniężnej reguluje ilość pieniądza w gospodarce narodowej. Do tych instrumentów zalicza się wpływ na wysokość stóp procentowych na rynku międzybankowym, operacje otwartego rynku, operacje kredytowo-depozytowe oraz kształtowanie rezerwy obowiązkowej banków komercyjnych. Stosowanie i funkcjonowanie tych instrumentów polityki pieniężnej jest ściśle uregulowane prawnie. Mimo tego, że rynek finansowy tak jak i inne rynki zbudowany jest według klasycznego modelu mechanizmu rynkowego, w którym współgrają ze sobą dwie strony rynku, tj. popyt i podaż

ISSN 2543-7097 / © 2017 The Authors: S. Gwoździewicz, D. Prokopowicz.

Published by International Institute of Innovation «Science-Education-Development» in Warsaw
International Journal of Legal Studies 2 (2) 2017; 191 - 208

 This is an open access article under the CC BY-NC license
(<http://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>)

a przedmiotem obrotu jest pieniądz w formie gotówkowej lub zawarty w różnych instrumentach finansowych to jednak jest to rynek szczególnie zinstytucjonalizowany i uregulowany prawnie.

Słowa kluczowe: regulacje prawne, rynek pieniądza, system finansowy, bankowość centralna, bank centralny, Narodowy Bank Polski, system bankowy, bankowość komercyjna, bankowość depozytowo-kredytowa, interwencjonizm państwowy, polityka monetarna.

Abstract

The financial market in Poland consists of institutions and rules of market trading regulated by legal norms defined by financial law regulations. The main element of the banking sector in Poland is the banking system. It was structured in 1989 in a two-tier structure with a division into central and commercial banking modelled after the western banking model. The central bank is the main institution of the banking market and indirectly also of the entire financial market. It regulates the amount of money in the national economy using monetary policy instruments. These instruments include the impact on interest rates on the banking market, open market operations, lending and deposit operations and the shape of the reserve requirement of commercial banks. The application and functioning of these monetary policy instruments is strictly regulated by law. Despite the fact that the financial market, like other markets, is built according to the classic model of the market mechanism, in which two sides of the market interact, i.e. demand and supply, and the subject of trading is money in cash or contained in various financial instruments, this market is a particularly institutionalized and regulated market.

Keywords: legal regulations, money market, financial system, central banking, central bank, National Bank of Poland, banking system, commercial banking, deposit and credit banking, state interventionism, monetary policy.

Wprowadzenie

Procesy globalizacji ekonomicznej zachodzące w obszarze międzynarodowego systemu finansowego, w tym sektora bankowego w coraz większym stopniu występują także w Polsce. Obecnie funkcjonujący w Polsce system finansowy, w tym sektor bankowy uważany jest za niemal w pełni dostosowany do standardów Unii Europejskiej co oznacza także wysoki poziom zglobalizowania tego segmentu gospodarki (Prokopowicz 2007, s. 56). Następnie proces ten nasileniu uległ po dokonaniu akcesji Polski w struktury Unii Europejskiej w 2004 roku. Od tej daty uaktywniają się w związku z tym określone społeczne i ekonomiczne determinanty procesów globalizacyjnych. Kilka lat później skala zglobalizowana polskiej gospodarki zaczyna już dorównywać tym zachodnio europejskim. W związku z komercjalizacją i prywatyzacją wielu podmiotów gospodarczych nasileniu ulegają

ISSN 2543-7097 / © 2017 The Authors: S. Gwoździewicz, D. Prokopowicz.

Published by International Institute of Innovation «Science-Education-Development» in Warsaw

International Journal of Legal Studies 2 (2) 2017; 191 - 208

 This is an open access article under the CC BY-NC license
(<http://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>)

procesy globalizacji ekonomicznej polskiej gospodarki, w tym także transformowanych rynków finansowych (Bukowski, red., 2010, s. 51). Globalizacja ta zdeterminowana jest zwiększaniem się powiązań polskiej gospodarki z otoczeniem gospodarczym innych krajów. Procesy te powodują, że kryzys gospodarczy także w strefie euro od kilku lat zasadniczo został zażegnany, ale negatywne efekty spowolnienia rozwoju gospodarczego w niektórych krajach jeszcze pozostały. Trwający od lat 90. rozwój rynkowego systemu finansowego w Polsce został przyhamowany, gdy od jesieni 2008 roku zaczęły koniunkturalnie docierać do Polski echa globalnego kryzysu finansowego (Prokopowicz 2010, s. 147). W krajach wysoko rozwiniętych od chwili pojawienia się kryzysu finansowego w 2008 roku rządy poszczególnych krajów w porozumieniu z bankami centralnymi podejmowały różne działania antykryzysowe i wspierające krajowe systemy bankowe (Domańska-Szaruga, Prokopowicz, 2015, s. 39). Także pod tym względem daje się zauważyć wiele analogii w zakresie relacji koniunktury krajowych gospodarek, prowadzonej polityki gospodarczej, w tym pieniężnej a stanem systemu bankowego. Analogie te obserwowane są wówczas, gdy zestawia się w analizach porównawczych kraje wysoko rozwinięte, niektóre rozwijające się w tym Polskę. W związku z sukcesywnie poprawiającą się koniunkturą w eurolandzie i kontynuacją kluczowych aspektów aktywizacji wzrostu gospodarczego wśród ekonomistów dominują raczej pozytywne scenariusze rozwoju sytuacji makroekonomicznej w Polsce.

Jednym z głównych sektorów gospodarki narodowej, który wymagał od 1989 roku dostosowania do systemowych, instytucjonalnych, technologicznych i normatywnych standardów krajów Europy Zachodniej jest komercyjny system finansowy a w nim system bankowy (Białas, Mazur, 2013, s. 93). Niektóre segmenty i instytucje rynku finansowego, jak np. giełda papierów wartościowych na rynku kapitałowym, Bankowy Fundusz Gwarancyjny tj. instytucja pełniąca szczególną rolę w kwestii bezpieczeństwa depozytów w systemie bankowym, Biuro Informacji Kredytowej czyli główna baza danych o kredytobiorcach, system Krajowej Izby Rozliczeniowej zapewniający elektroniczne rozliczenia między bankami, weksle jako nowy instrument zabezpieczania transakcji kredytowych (Wójcicki, Prokopowicz, 1999a, s. 43-46), nowe rodzaje instrumentów ubezpieczeń różnych innych transakcji

ISSN 2543-7097 / © 2017 The Authors: S. Gwoździwicz, D. Prokopowicz.

Published by International Institute of Innovation «Science-Education-Development» in Warsaw

International Journal of Legal Studies 2 (2) 2017; 191 - 208

 This is an open access article under the CC BY-NC license (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>)

(Wójcicki, Prokopowicz, 1999b, s. 45-48) to tylko przykłady instytucji, które zbudowano od podstaw na początku lat 90. tworząc system finansowy kompatybilny do standardów krajów wysoko rozwiniętych Zachodniej Europy. Instytucje te powstały w procesie odbudowywania systemu finansowego, w tym bankowego w Polsce w realiach gospodarki rynkowej i przygotowywanej do akcesji w struktury Unii Europejskiej.

W ujęciu makroekonomicznym na rynkach finansowych dokonuje się transformacja pieniądza, który przepływa z instrumentów i aktywów finansowych o krótkich terminach zapadalności do innych charakteryzujących się długimi terminami funkcjonowania lub odwrotnie. Wymieniona transformacja pieniądza w czasie nie jest jedyną jaka może się realizować na rynkach finansowych. Pieniądz może zmieniać instrumenty finansowe zróżnicowane także innymi kryteriami jak np. wartość środków określonej transakcji, waluta operacji finansowej, oczekiwana stopa zwrotu z inwestycji, rodzaj rynku na którym dane instrumenty funkcjonują. Zasady przeprowadzania transakcji finansowych uregulowane są w normatywach prawnych. Cechą wyróżniającą rynki finansowe, w tym sektor bankowy jest odrębny zespół regulacji prawnych, w tym ustaw i rozporządzeń opracowany dla tego segmentu gospodarki narodowej i precyzyjnie określający zasady obrotu, przeprowadzania transakcji, funkcjonowania instrumentów finansowych na określonych rynkach oraz zasady działania instytucji współtworzących system finansowy (Szpringer, 2014, s. 71).

W makroekonomicznie realizującym się procesie transformacji pieniądza uczestniczą przede wszystkim banki komercyjne, spółdzielcze kasy oszczędnościowo-kredytowe, fundusze inwestycyjne, towarzystwa ubezpieczeniowe, fundusze emerytalne, firmy inwestycyjne, spółdzielnie inwestorskie przedsiębiorstw sektora budowlanego i inne podmioty. Dobrze rozwinięty rynek finansowy wraz z przedmiotami dokonującego się na nim obrotu, tj. instrumentami finansowymi jest podstawą efektywnego rozwoju gospodarki każdego współczesnego państwa (Gwoździewicz, Prokopowicz, 2017, s. 73-74).

Znaczenie tego procesu uległo wzmocnieniu po akcesji Polski w struktury Unii Europejskiej oraz coraz bardziej dającej się zauważyć w Polsce postępującej

globalizacji rynków finansowych. W związku z tym już od końca lat 90. nastąpiło przyśpieszenie procesów dostosowawczych poszczególnych segmentów systemu finansowego, w tym bankowego do standardów Unii Europejskiej. Banki komercyjne w coraz większym stopniu ratyfikowały wytyczne i rekomendacje formułowane przez Komitet Bazylejski ds. Nadzoru Bankowego (Prokopowicz, 2003, s. 98) tj. centralny organ nadzorczy wobec ponadnarodowo traktowanego systemu bankowego Unii Europejskiej. Rekomendacjom tym nadawana jest moc normatywna obligująca banki komercyjne oraz krajowe instytucje nadzoru bankowego do sukcesywnego przeprowadzania ratyfikacji określonych wytycznych i rekomendacji. Rekomendacje te dotyczyły często dopuszczalnych i sugerowanych zasad oraz procedur zarządzania poszczególnymi kategoriami ryzyka bankowego (Banki w strefie euro pod ścisłym nadzorem EBC, 2012).

Rynek finansowy, a w nim działające podmioty sektora bankowego zazwyczaj szybko reagują na pozytywne i negatywne zmiany koniunktury gospodarczej, co przekłada się na zmianę rentowności poszczególnych rodzajów instrumentów finansowych, zmianę poziomu zysków banków i w konsekwencji poziom efektywności ekonomicznej banków staje się jednym z istotnych determinantów stanu koniunktury krajowej gospodarki.

Wobec powyższego obecnie rynek finansowy w Polsce tworzą zdefiniowane normatywnie instytucje, instrumenty finansowe i zasady obrotu rynkowego, które zostały już niemal w pełni dostosowane do standardów transakcyjnych, technologicznych i systemowych Unii Europejskiej. Całokształt funkcjonowania poszczególnych segmentów rynku finansowego uregulowany jest normatywami prawnymi ustaw i rozporządzeń, które także w wysokim stopniu zostały dostosowane do regulacji prawa finansowego Unii Europejskiej (Prokopowicz, 2012, s. 25-34). W ujęciu makroekonomicznym proces transformacji pieniądza odbywa się głównie w systemie bankowym, tj. przede wszystkim na płaszczyźnie współpracy banków komercyjnych z innymi rodzajami podmiotów gospodarczych (Dmowski, Prokopowicz, Sarnowski, 2008, s. 164).

Bankowość centralna i komercyjna jako unormowany prawnie dwuszczeblowy model systemu bankowego

System bankowy w Polsce wzorem modelu zachodniej bankowości został w 1989 roku ukształtowany w strukturze dwuszczeblowej z podziałem na bankowość centralną i komercyjną. Kluczową instytucją rynku międzybankowego i pośrednio także całego rynku finansowego jest bank centralny pośrednio pełniący rolę nadrzędną dla całego krajowego systemu finansowego. W warunkach funkcjonowania waluty krajowej bank centralny pełni kluczową rolę dla kształtowania krajowej polityki pieniężnej. W takiej sytuacji bank centralny jest bankiem nadzorującym funkcjonowanie banków komercyjnych i wyznaczającym reguły prowadzenia działalności bankowej (Prokopowicz, 2016b, s. 48). Narodowy Bank Polski jest także bankiem państwa kształtującym politykę monetarną, będącą segmentem polityki gospodarczej państwa i wyznaczającym warunki dokonującej się transformacji pieniądza tj. polskiej złotówki w różnych transakcjach wykonywanych głównie z udziałem banków komercyjnych. NBP będący bankiem państwa prowadzi także całokształt krajowej polityki pieniężnej, tj. regulowania ilości pieniądza cyrkulującego w procesach gospodarczych i w związku z tym instrumenty polityki monetarnej mogą być pośrednio wykorzystywane do ożywiania lub schładzania koniunktury w kontekście cykliczności procesów gospodarczych. W związku z tym, że w Polsce funkcjonuje narodowa waluta krajowa polski złoty, więc Narodowy Bank Polski jest także bankiem emisyjnym wprowadzającym do obrotu prawnie unormowane i powszechnie akceptowane znaki pieniężne (Świdowska, 2013, s. 82). Narodowy Bank Polski jako bank centralny stosując instrumenty finansowe polityki pieniężnej reguluje ilość pieniądza w polskiej gospodarce. Do tych instrumentów zalicza się wpływ na wysokość stóp procentowych na rynku międzybankowym, operacje otwartego rynku, operacje kredytowo-depozytowe oraz kształtowanie rezerwy obowiązkowej banków komercyjnych. Stosowanie i funkcjonowanie tych instrumentów polityki pieniężnej jest ściśle uregulowane prawnie (Domańska-Szaruga, 2014, s. 21). Mimo tego, że rynek finansowy tak jak i inne rynki zbudowany jest według klasycznego schematu mechanizmu rynkowego, w którym współgrają ze sobą dwie strony rynku, tj. popyt i podaż, podmioty bankowe prowadzą swą

działalność w warunkach konkurencji międzybankowej a przedmiotem obrotu jest pieniądz w formie gotówkowej lub zawarty w różnych instrumentach finansowych to jednak jest to rynek szczególnie zinstytucjonalizowany a każdy aspekt funkcjonowania tego rynku i prowadzonych na nim transakcji finansowych jest precyzyjnie uregulowany krajowymi normatywnymi prawa oraz rekomendacjami ponadnarodowego nadzoru w Unii Europejskiej tj. Komitetu Bazylejskiego ds. Nadzoru Bankowego (Prokopowicz, 2003, s. 99).

W ostatnich latach rozwój bankowości zdeterminowany jest w znaczącym stopniu dokonującym się dynamicznie postępem technologii teleinformatycznej oraz wykorzystania urządzeń mobilnych i Internetu w świadczeniu usług bankowych. Pochodną dynamicznego rozwoju internetowej bankowości elektronicznej jest doskonalenie technik zapewniania wysokiego poziomu bezpieczeństwa dla zawieranych zdalnie transakcji. W związku z nasilającymi się przypadkami cyberataków hakerskich banki bezustannie starają się poprawiać systemy bezpieczeństwa transferu danych niejawnych, w tym danych osobowych klientów i informacji dotyczących zawieranych transakcji. Głównymi czynnikami dokonującej się cyfrowej rewolucji w bankowości jest więc bezustanny postęp technologiczny oraz zmiany oczekiwań klientów banków (Chisholm, 2013, s. 95). Istotnym determinantem określającym kierunki postępu technologicznego w bankowości są także normatywy prawne oraz wytyczne nadzoru bankowego. Obecnie nawet w kontekście tak istotnego czynnika rozwoju bankowości jakim jest postęp technologiczny znaczna część kadry kierowniczej banków wskazuje na problemowy charakter tworzonych obecnie, nowych regulacji prawnych, które odnoszą się do określonych dziedzin działalności banków komercyjnych działających w Polsce. Z drugiej strony istnieje także związek na innym polu między technologią informatyczną a obecnym natłokiem regulacji prawnych, zgodnie z którymi banki są zobligowane do przestrzegania coraz bardziej restrykcyjnych zasad i procedur prowadzenia obciążonej ryzykiem działalności bankowej. Otóż obecnie wskazywany przez kierownictwo wielu banków problem przeregulowania działalności bankowej może być rozwiązany poprzez zastosowanie nowoczesnych systemów teleinformatycznych, dzięki którym nowe rygorystyczne regulacje ustanawiane przez ustawodawcę i regulatorów będą mogły być sprawniej

ISSN 2543-7097 / © 2017 The Authors: S. Gwoździewicz, D. Prokopowicz.

Published by International Institute of Innovation «Science-Education-Development» in Warsaw

International Journal of Legal Studies 2 (2) 2017; 191 - 208

 This is an open access article under the CC BY-NC license
(<http://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>)

ratyfikowane (Machowski, 2017, s. 182). Obserwowane w ostatnich latach coraz częstsze przenikanie się i łączenie wykorzystania technologii informatycznej w bankowości z regulacjami odnoszącymi się do tej technologii, w tym procesy implementacji nowych rekomendacji nadzoru bankowego oraz normatywnie określonych przez ustawodawcę nowych wymogów dotyczących np. zasad utrzymywania wysokiego poziomu bezpieczeństwa transakcji przeprowadzanych elektronicznie stało się podstawą dla powstania nowej dziedziny regulacji bankowych określanej jako regulatory technology, w skrócie RegTech.

Obecnie po 28 latach transformacji społeczno-gospodarczej i wstąpieniu Polski w 2004 roku w struktury rynkowe UE funkcjonujący w Polsce system finansowy, w tym sektor bankowy uważany jest za niemal w pełni dostosowany do standardów systemowych, transakcyjnych, technologicznych i normatywnych Unii Europejskiej co związane jest także z wysokim poziomem zglobalizowania tego segmentu gospodarki (Gwoździewicz, Prokopowicz, 2015, s. 211). Obecnie w pokryzysowych warunkach gospodarczych powszechnie przyjmuje się, że proces globalizacji rynków finansowych i systemu bankowego w Polsce zdeterminowany jest głównie takimi czynnikami jak administracyjne i nadzorcze funkcje bankowości centralnej i organów nadzoru w systemie finansowym oraz dostosowywanie normatywów prawnych do standardów zachodnioeuropejskich krajów wysoko rozwiniętych.

Pełne dostosowanie do wspomnianych powyżej standardów Unii Europejskiej dotyczy kluczowych aspektów działalności banków komercyjnych, w tym zarządzania ryzykiem kredytowym, operacyjnym, rynkowym i w zakresie innych kategorii ryzyka bankowego. W ostatnich latach w bankach komercyjnych działających w Polsce doskonalone są procedury i systemy bezpieczeństwa w zakresie elektronicznego transferu danych bankowości internetowej i rozwijane są nowe technologie kontaktu z klientami w ramach bankowości mobilnej (Gwoździewicz, Prokopowicz, 2016d, s. 87). Doskonalenie funkcjonowania krajowej bankowości w Polsce w tym zakresie także potwierdza kontynuację dostosowania standardów technologicznych względem bankowości krajów wysoko rozwiniętych, która do niedawna przodowała w tym zakresie i wyznaczała kierunki rozwoju

technologicznego bankowości (Gwoździewicz, Prokopowicz, 2016c, s. 395). W ostatnich latach w związku z rozwojem technologii informatycznej i internetowej bankowości nowelizowane są regulacje prawne odnoszące się do kwestii bezpieczeństwa transferu danych niejawnych, w tym danych osobowych (Domańska-Szaruga, Prokopowicz, 2016) gromadzonych w bazach Big Data i przetwarzanych w technologii chmury obliczeniowej. Pojawiają się także nowe dziedziny, w których banki komercyjne funkcjonują od niedawna jak platformy promocyjne zakładane na portalach społecznościowych oraz pozyskiwanie dodatkowych informacji o klientach banku z tychże portali tj. nowe obszary działalności marketingowej i badawczej banków, które nie doczekały się jeszcze precyzyjnego zdefiniowania relacji jakie w tych sytuacjach zachodzą między bankiem a klientem w obowiązujących normatywach prawnych.

Regulowany normatywnie rynek pieniądza w Polsce

Cały rynek finansowy w Polsce tworzą instytucje i zasady obrotu rynkowego uregulowane normatywami prawnymi ustaw i rozporządzeń określanych regulacjami prawa finansowego. Na rynku pieniężnym dokonywane są transakcje depozytowe oraz kredytowe krótkoterminowe. Makroekonomicznie główną funkcją przeprowadzanych na rynku pieniężnym transakcji jest utrzymywanie płynności finansowej na akceptowalnym dla podmiotów gospodarczych i finansowych poziomie. Transakcje rynku pieniężnego zawierane są dla okresów krótszych tj. w terminie realizacji umowy maksymalnie do jednego roku.

Główne cechy rynku pieniężnego są następujące (Gwoździewicz, Prokopowicz, Szybowski, 2016, s. 141):

- a) zapewnienie kapitału finansowego na realizację działalności bieżącej podmiotów gospodarczych i instytucji finansowych;
- b) transformacja pieniądza transakcyjnego banków komercyjnych na pieniądź banku centralnego;
- c) łączy potrzeby podmiotów dysponujących nadwyżką pieniądza z podmiotami wykazującymi niedobór środków finansowych;

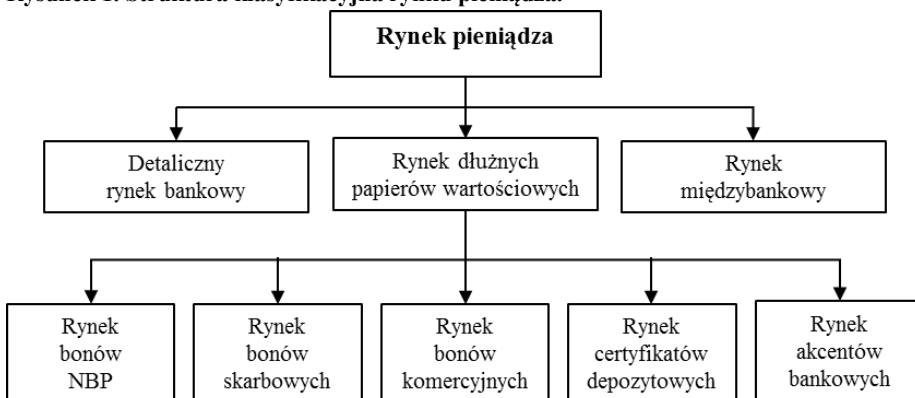
- d) główne rodzaje operacji na rynku pieniężnym to krótkoterminowe pożyczki i transakcje z udziałem papierów wartościowych;
- e) w sytuacji gospodarki ustabilizowanej makroekonomicznie koszt pieniądza ustanawiany zasadniczo mechanizmem rynkowym, stopa procentowa na tym rynku kształtuje się swobodnie, zgodnie z prawem popytu i podaży:
 - górną granicę stanowi stopa procentowa kredytu lombardowego,
 - dolna granica jest pochodną kształtującej się stopy zbytu skarbowych papierów wartościowych,
- f) instytucjonalnie i systemowo główną rolę na rynku pieniężnym pełni bank centralny, który jest kredytodawcą ostatniej instancji w zakresie refinansowania banków komercyjnych oraz wpływa na wielkość podaży pieniądza i jego cenę.

W związku z powyższym rynek pieniężny spełnia następujące funkcje (Dmowski, Prokopowicz, Sarnowski, 2005, s. 122):

- a) zapewnienie płynności w systemie finansowym głównie dla sprawnego działania banków komercyjnych,
- b) utrzymywanie niezbędnego poziomu rezerw pieniężnych przez banki komercyjne celem ograniczania systemowego ryzyka kredytowego (Koleśnik, 2014, s. 93),
- c) kształtowanie kosztu pieniądza dla transakcji krótkoterminowych i średnioterminowych realizowanych w komercyjnym systemie finansowym państwa tworzonym głównie przez system bankowy.

Kryteriów podziału rynku pieniądza jest wiele. Poniższy rysunek prezentuje podział rynku na segmenty biorąc pod uwagę rodzaj stosowanych instrumentów oraz typ podmiotów.

Rysunek 1. Struktura klasyfikacyjna rynku pieniądza.

Źródło: A. Dmowski, D. Prokopowicz, J. Sarnowski, *Podstawy finansów i bankowości*, Wydawnictwo Centrum Doradztwa i Informacji Difin sp. z o.o., Warszawa 2005, s. 123.

Unormowane prawnie podmioty na rynku pieniądza

Rynek finansowy dzielony jest według kryterium rocznej zapadalności funkcjonowania transakcji finansowych na rynek pieniężny i rynek kapitałowy. Na rynku pieniężnym funkcjonują następujące główne segmenty podmiotów (Dmowski, Prokopowicz, Sarnowski, 2005, s. 123):

- a) jednostki nadwyżkowe tj. wykazujące nadpłynność, nadwyżkę środków finansowych;
- b) jednostki deficytowe, które charakteryzują się niedopłynnością i zgłaszają popyt na płynność;
- c) pośrednicy finansowi, tj. podmioty pośredniczące w łączeniu potrzeb nadwyżkowych z niedopłynnością innych podmiotów gospodarczych oraz ludności;
- d) bank centralny, który jest podmiotem pełniącym funkcje administracyjne i kontrolne nad całym komercyjnym systemem finansowym państwa.

Jednostkami nadwyżkowymi wykazującymi nadpłynność są głównie gospodarstwa domowe, które w bankach komercyjnych lokują największą część środków finansowych zdeponowanych w produktach depozytowych i na rachunkach

ISSN 2543-7097 / © 2017 The Authors: S. Gwoździewicz, D. Prokopowicz.

Published by International Institute of Innovation «Science-Education-Development» in Warsaw

International Journal of Legal Studies 2 (2) 2017; 191 - 208

This is an open access article under the CC BY-NC license (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>)

oszczędnościowych i tzw. ROR-ach. Poza tym do podmiotów nadwyżkowych zalicza się także fundusze inwestycyjne, instytucje ubezpieczeniowe i fundusze emerytalne (Wiatr, 2015, s. 134).

Wśród jednostek deficytowych występują zwykle przedsiębiorstwa komercyjne oraz sektor publiczny tj. wykazujący od wielu już lat chroniczny deficyt w środki finansowe budżet państwa oraz niemal wszystkie jednostki samorządów terytorialnych.

Pośrednikami finansowymi są przede wszystkim banki komercyjne, które w Polsce funkcjonują w przeważającej większości według modelu klasycznej bankowości depozytowo-kredytowej. W bankach komercyjnych odbywa się większa część transformacji pieniądza w polskiej gospodarce. Poza bankami do pośredników finansowych zalicza się kasy oszczędnościowo-kredytowe, firmy pożyczkowe, biura i domy maklerskie, towarzystwa ubezpieczeniowe oraz fundusze inwestycyjne w sytuacji kiedy oferują możliwość dokonywania lokat z możliwością ich spieniężenia w trakcie 1 roku (Dmowski, Prokopowicz, Sarnowski, 2008, s. 132).

Bank centralny jako podmiot pełniący rolę administracyjną, kontrolną i nadzorczą dla banków komercyjnych wpływa na wysokość stóp procentowych na rynku międzybankowym, wykorzystując posiadane instrumenty finansowe, przy pomocy których reguluje ilość pieniądza w gospodarce narodowej (Dmowski, Prokopowicz, 2010, s. 148). W ten sposób Narodowy Bank Polski prowadzi politykę monetarną regulując ilość polskiego złotego w obiegu i wpływając na stan rezerw ostrożnościowych utrzymywanych przez banki komercyjne. Wszystkie funkcje banku centralnego w Polsce zostały zdefiniowane i prawnie uregulowane w Ustawie o Narodowym Banku Polskim, która w swej pierwszej wersji zaczęła obowiązywać już od 1989 roku, tj. od początku odbudowy systemu finansowego państwa w nowych, rynkowych realiach gospodarczych. Zgodnie z treścią tego normatywu prawnego działający przed 1989 rokiem w komunistycznej Polskiej Rzeczpospolitej Ludowej jeden z głównych monobanków noszący tę samą nazwę tj. Narodowy Bank Polski został przekształcony na bank centralny (Gwoździewicz, Prokopowicz, 2016a, s. 56). Zgodnie z tą Ustawą w 1989 roku wprowadzono w Polsce dominujący w demokratycznych rozwiniętych gospodarczo krajach zachodnich model

dwuszczeblowego systemu bankowego z podziałem na bankowość centralną i komercyjną. Obecnie obowiązujący główny normatyw prawny regulujący funkcjonowanie NBP jako banku centralnego w Polsce po wcześniej przeprowadzonych nowelizacjach tj. Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. o Narodowym Banku Polskim (Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. o NBP). Mimo tego że kluczowe i zasadnicze kwestie dotyczące funkcji i roli Narodowego Banku Polskiego w systemie bankowym i finansowym państwa zostały już określone w pierwszej wersji wspomnianej Ustawy w 1989 roku to jednak w związku z bezustannym procesem dokonujących się zmian technologicznych, procedur zarządzania ryzykiem bankowym oraz trwających dostosowań polskiej bankowości do standardów Unii Europejskiej więc co kilka lat lub częściej dokonywane są nowelizacje tej Ustawy. Ostatnia z tych nowelizacji weszła w życie 1 marca 2017 roku (*Prawo bankowe. Ustawa o Narodowym Banku Polskim*, 2017, s. 35). Nowelizacje kluczowych normatywów prawnych takich jak Ustawa o NBP oraz Ustawa Prawo bankowe nie zmieniają diametralnie kwestii fundamentalnych, systemowych, w tym struktury i funkcji poszczególnych podmiotów bankowych w systemie finansowym państwa. Nowelizacje jedynie doprecyzowują w szczegółach wybrane kwestie, które podlegają zwykle ewolucyjnym zmianom w związku z postępującą globalizacją ekonomiczną bankowości, postępem w zakresie technologii teleinformatycznej, bezpieczeństwa transferu danych niejawnych w Internecie, procedur zarządzania ryzykiem i zmieniających się także jedynie w kwestiach szczegółowych bankowości Unii Europejskiej. Kierunki rozwoju bankowości unijnej wyznaczają takie centralne podmioty jak Europejski Bank Centralny, Komitet Bazylejski ds. Nadzoru Bankowego i Komisja Europejska (Prokopowicz, 2012, s. 26-27).

Podsumowanie

Obecnie funkcjonujący w Polsce system finansowy, w tym sektor bankowy uważany jest za niemal w pełni dostosowany do standardów Unii Europejskiej co oznacza także wysoki poziom zglobalizowania tego segmentu gospodarki. Następnie proces ten nasileniu uległ po dokonaniu akcesji Polski w struktury Unii Europejskiej w 2004 roku. Od tej daty uaktywniają się w związku z tym określone

ISSN 2543-7097 / © 2017 The Authors: S. Gwoździewicz, D. Prokopowicz.

Published by International Institute of Innovation «Science-Education-Development» in Warsaw

International Journal of Legal Studies 2 (2) 2017; 191 - 208

 This is an open access article under the CC BY-NC license (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>)

społeczne i ekonomiczne determinanty procesów globalizacyjnych. Kilka lat później skala zglobalizowana polskiej gospodarki zaczyna już dorównywać tym zachodnio europejskim (Alińska, Pietrzak, 2012, s. 82). W zakresie głównych determinantów tego procesu zalicza się inwestycje bezpośrednie podejmowane przez zagraniczne korporacje w Polsce. W ramach tych inwestycji do przejmowanego przez zagraniczne przedsiębiorstwo lub instytucję finansową podmiotu gospodarczego wprowadzane były nowocześniejsze rozwiązania technologiczne oraz standardy biznesowe wypracowane we wcześniejszym, wieloletnim funkcjonowaniu zagranicznej spółki wiodącej w tak powstałej grupie kapitałowej. Tego typu procesy inwestycyjne, połączone często także z prywatyzacjami i restrukturyzacjami działalności przejmowanych podmiotów krajowych w Polsce dotyczyły także instytucji sektora bankowego (Dmowski, Prokopowicz, Sarnowski, 2008, s. 236). Pierwsze tego typu inwestycje bezpośrednie w sektorze bankowym w Polsce dokonują się już z początkiem lat 90. tj. niemal bezpośrednio po rozpoczętym procesie przemian społecznych, aktywizacji społeczeństwa w zakresie przedsiębiorczości, tj. procesów powiązanych z rozpoczętą od 1989 roku transformacji społeczno-gospodarczej.

Wobec powyższego istotnym czynnikiem globalizacji ekonomicznej w Polsce były procesy integracyjne polskiego systemu finansowego z analogicznymi strukturami Unii Europejskiej. Procesy te koordynowane są potrzebą ujednoczenia standardów proceduralnych i technologicznych funkcjonujących w określonych podmiotach bankowych, oddziałach banków komercyjnych i innych instytucji finansowych działających w poszczególnych krajach kontynentu europejskiego oraz w innych regionów gospodarczych świata (Kołodko, Mihm, Roubini, 2011, s. 38). Z drugiej strony procesy globalizacyjne systemów bankowych podobnie jak innych obszarów ekonomii i innych dziedzin społecznych rozwoju współczesnych gospodarek generują nie tylko pozytywne aspekty, z czym wiąże się krytyka tych procesów w środowiskach alterglobalistów. W zakresie kluczowych aspektów interpretowanych jako negatywne zalicza się w wielu krajach (Prokopowicz, 2007, s. 53-54):

- wskazywane przez ekonomistów relatywnie znaczące ryzyko wystąpienia kolejnego globalnego kryzysu finansowego,

- rosnące ryzyka włamań hakerskich do bankowych systemów informatycznych.

Na podstawie powyższych rozważań przyjęto, że proces globalizacji rynków finansowych i systemu bankowego w Polsce uwarunkowany został przede wszystkim takimi czynnikami jak dostosowanie administracyjne i nadzorcze zadań krajowej bankowości centralnej i organów nadzoru tj. Komisji Nadzoru Finansowego względem normatywów prawnych i standardów unijnych reprezentowanych m.in. przez Komitet Bazylejski ds. Nadzoru Bankowego oraz Europejski Bank Centralny. Poza tym istotnym było także dostosowanie procedur kontaktu z klientami, jakości oferowanych produktów finansowych, analizy ryzyka i systemów bezpieczeństwa funkcjonujących w krajowych bankach komercyjnych do analogicznych procedur i systemów uznanych jako standardowe w instytucjach finansowych działających głównie w Europie Zachodniej (Prokopowicz, 2016a, s. 21-22).

Mimo tego, że rynek finansowy tak jak i inne rynki zbudowany jest według klasycznego modelu mechanizmu rynkowego, w którym współgrają ze sobą dwie strony rynku, tj. popyt i podaż a przedmiotem obrotu jest pieniądz w formie gotówkowej lub zawarty w różnych instrumentach finansowych to jednak jest to rynek szczególnie zinstytucjonalizowany i uregulowany prawnie (Gwoździewicz, Prokopowicz, 2016b, s. 67). Zgodnie z obowiązującymi normatywami prawa (Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. o *NBP*) kluczową instytucją rynku międzybankowego i pośrednio także całego rynku finansowego jest bank centralny.

Literatura:

1. ALIŃSKA A., PIETRZAK B., 2012. *Stabilność systemu finansowego instytucje, instrumenty, uwarunkowania*, Warszawa: Wydawnictwo CeDeWu.
2. *Banki w strefie euro pod ścisłym nadzorem EBC*, 2012. (w:) Portal finansowy „eGospodarka”, 12.09.2012, (www.egospodarka.pl).
3. BIAŁAS M., MAZUR Z., 2013. *Bankowość wczoraj i dziś*, Warszawa: Wydawnictwo Difin.
4. BUKOWSKI S. (red.), 2010. *Globalizacja i integracja regionalna a wzrost gospodarczy*, Warszawa: Wydawnictwo CeDeWu,.
5. CHISHOLM A. M., 2013. *Wprowadzenie do międzynarodowych rynków finansowych*, Warszawa: Wydawnictwo Wolters Kluwer.

ISSN 2543-7097 / © 2017 The Authors: S. Gwoździewicz, D. Prokopowicz.

Published by International Institute of Innovation «Science-Education-Development» in Warsaw

International Journal of Legal Studies 2 (2) 2017; 191 - 208

 This is an open access article under the CC BY-NC license (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>)

6. DMOWSKI A., PROKOPOWICZ D., 2010. *Rynki finansowe*, Warszawa: Wydawnictwo Centrum Doradztwa i Informacji Difin sp. z o.o.
7. DMOWSKI A., PROKOPOWICZ D., SARNOWSKI J., 2005. *Podstawy finansów i bankowości*, Warszawa: Wydawnictwo Centrum Doradztwa i Informacji Difin sp. z o.o.
8. DMOWSKI A., PROKOPOWICZ D., SARNOWSKI J., 2008. *Finanse i bankowość. Teoria i praktyka*, Warszawa: Wydawnictwo Centrum Doradztwa i Informacji Difin sp. z o.o.
9. DOMAŃSKA-SZARUGA B., 2014. *Financial Instability and the New Architecture of Financial Supervision in European Union* (w:) B. Domańska-Szaruga, T. Stefaniuk (red.), *Organization in changing environment. Conditions, methods and management practices*, Warszawa: Wydawnictwo Studio Emka.
10. DOMAŃSKA-SZARUGA B., PROKOPOWICZ D., 2015. *Makroekonomiczne zarządzanie antykryzysowe* (w:) 34 Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Przyrodniczo – Humanistycznego w Siedlcach, nr 107, Seria: Administracja i Zarządzanie (34) 2015, Siedlce: Wydawnictwo UPH Wydział Nauk Ekonomicznych i Prawnych.
11. DOMAŃSKA-SZARUGA B., PROKOPOWICZ D., 2016. *Ochrona transferu danych osobowych w cyberprzestrzeni* (w:) „Secretum. Służby specjalne, bezpieczeństwo i informacja”, Instytut Nauk Społecznych i Bezpieczeństwa Uniwersytetu Przyrodniczo-Humanistycznego w Siedlcach, Oficyna Wydawnicza RYTM w Warszawie, nr 2 (2016).
12. GWOŹDZIEWICZ S., PROKOPOWICZ D., 2015. *Administrative, supervisory and legal determinants of globalization of financial markets and the banking system in Poland* (w:) "International Journal of New Economics and Social Sciences", ZN, nr 2 (2) 2015.
13. GWOŹDZIEWICZ S., PROKOPOWICZ D., 2016a. *Antykryzysowa aktywna polityka monetarna Banku Rezerw Federalnych w kontekście bezpieczeństwa systemu finansowego i koniunktury globalnej gospodarki* (w:) "Studia Administracji i Bezpieczeństwa. Public Administration and Security Studies", nr 1 (2016), Gorzów Wielkopolski: Wydawnictwo Naukowe Akademii im. Jakuba z Paradyża w Gorzowie Wielkopolskim.
14. GWOŹDZIEWICZ S., PROKOPOWICZ D., 2016b. *Globalization and the process of the system and normative adaptation of the financial system in Poland to the European Union standards* (w:) *Globalization, the State and the Individual*, "International Scientific Journal", Free University of Varna "Chernorizets Hrabar", Varna, Bułgaria 9007, Varna 2016, nr 1(9) 2016.
15. GWOŹDZIEWICZ S., PROKOPOWICZ D., 2016c. *Prawo do ochrony informacji i danych osobowych w cyberprzestrzeni w dobie rozwoju bankowości internetowej - The Right to Protection of Information and Personal Data in the Cyberspace in the Age of the Internet Banking Development* (w:) D. Gałuszka, G. Ptaszek, D. Żuchowska-Skiba (red.), "Technologiczno-społeczne oblicza XXI wieku", Kraków: Wydawnictwo LIBRON Filip Lohner.
16. GWOŹDZIEWICZ S., PROKOPOWICZ D., 2016d. *Prawno-społeczne determinanty bezpieczeństwa gromadzenia i transferu danych niejawnych w internetowych portalach*

ISSN 2543-7097 / © 2017 The Authors: S. Gwoździewicz, D. Prokopowicz.
Published by International Institute of Innovation «Science-Education-Development» in Warsaw
International Journal of Legal Studies 2 (2) 2017; 191 - 208

 This is an open access article under the CC BY-NC license
(<http://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>)

- społecznościowych* (w:) V. Vlastimil (red.), "Međunarodni naučni zbornik. Pravo Ekonomija Menadžment I" /Międzynarodowe zeszyty naukowe. Zarządzanie Prawo Gospodarka I/ International scientific books. Right, Economy and Management I/, Wydawnictwo [Izdavač:] Srpsko Razvojno Udruženje /Stowarzyszenie Rozwoju Serbii/ Bački Petrovac 2016.
17. GWOŹDZIEWICZ S., PROKOPOWICZ D., 2017. *Adjustment of Polish banks to international standards as a factor of globalization of the national financial system* (w:) *Globalization, the State and the Individual*, "International Scientific Journal", University of Economics and Innovation in Lublin, Free University of Varna "Chernorizets Hrabar", Chayka, Varna, Bułgaria 9007, Varna 2017, nr 1(13) 2017.
 18. GWOŹDZIEWICZ S., PROKOPOWICZ D., SZYBOWSKI D., 2016. *Activating interventionist monetary policy of the European Central Bank in the context of the security of the European Financial System* (w:) "International Journal of New Economics and Social Sciences", ZN, nr 2 (4) 2016.
 19. KOLEŚNIK J., 2014. *Adekwatność kapitałowa banków. Standardy regulacyjne*, Warszawa: Wydawnictwo Difin.
 20. KOŁODKO G., MIHM S., ROUBINI N., 2011. *Ekonomia kryzysu*, Warszawa: Wydawnictwo Wolters Kluwer Polska.
 21. MACHOWSKI K., 2017. *Regulacje: sojusznik czy hamulcowy?* (w:) „Miesięcznik Finansowy Bank”, Centrum Prawa Bankowego i Informacji, nr 06 (289), czerwiec 2017.
 22. *Prawo bankowe. Ustawa o Narodowym Banku Polskim*, Seria Twoje Prawo, wydanie 25, Warszawa: Wydawnictwo C. H. Beck.
 23. PROKOPOWICZ D., 2003. *Regulacje Komitetu Bazylejskiego a modyfikacje systemów zarządzania ryzykiem kredytowym* (w:) *Zeszyty Naukowo-Teoretyczne PWSBiA. „Wiek XXI. The 21st Century”*, Nr 3 (9) 2003, Warszawa: Wydawnictwo Prywatna Wyższa Szkoła Businessu i Administracji w Warszawie.
 24. PROKOPOWICZ D., 2007. *Znaczenie procesów globalizacji ekonomicznej dla odbudowy polskiego systemu bankowego w nowych realiach gospodarczych* (w:) *Zeszyty Naukowe Wyższa Szkoła Zarządzania i Prawa im. Heleny Chodkowskiej w Warszawie. Rok XII. Nr 1 (26)/2007*.
 25. PROKOPOWICZ D., 2010. *Wpływ globalnego kryzysu rynków finansowych na koniunkturę polskiej gospodarki* (w:) *Zeszyty Naukowe Almamery Szkoła Wyższa z siedzibą w Warszawie, (Ekonomia)*, Nr 4 (61) 2010, Warszawa: Wydawnictwo Wyższej Szkoły Ekonomicznej Almamery.
 26. PROKOPOWICZ D., 2012. *Na tle struktur rynkowych Unii Europejskiej* (w:) "Przedsiębiorstwo przyszłości". Kwartalnik Wyższej Szkoły Zarządzania i Prawa im. Heleny Chodkowskiej. Warszawa, Nr 2 (11) 2012, kwiecień 2012, Rok wyd. IV.
 27. PROKOPOWICZ D., 2016a. *Social and economic determinants of the processes of economic globalization that shape the development of the banking system in Poland* (w:) *Globalization, the State and the Individual*, "International Scientific Journal", Free

ISSN 2543-7097 / © 2017 The Authors: S. Gwoździewicz, D. Prokopowicz.

Published by International Institute of Innovation «Science-Education-Development» in Warsaw
International Journal of Legal Studies 2 (2) 2017; 191 - 208

 This is an open access article under the CC BY-NC license
(<http://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>)

- University of Varna "Chernorizets Hrabar", Chayka, Varna, Bułgaria 9007, Varna 2016, nr 2(10) 2016.
28. PROKOPOWICZ D., 2016b. *The importance of economic globalization in the context of the development of the financial system in Poland* (w:) "International Journal of New Economics and Social Sciences", ZN, nr 2 (4) 2016.
 29. ŚWIDERSKA J., 2013. *Współczesny system bankowy. Ujęcie instytucjonalne*, Warszawa: Wydawnictwo Difin.
 30. SZPRINGER W., 2014. *Instytucje nadzoru w sektorze finansowym. Kierunki rozwoju*, Warszawa: Wydawnictwo MT Biznes, 2014.
 31. WIATR M., 2015. *Bankowość korporacyjna*, Warszawa: Wydawnictwo Difin.
 32. WÓJCICKI W., PROKOPOWICZ D., 1999a. *Nowe prawo dewizowe* (w:) "Rynek Rolny – Notowania, oceny, tendencje", Biuletyn Miesięczny, luty, nr 2 (99) 1999, Warszawa: Wydawnictwo Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej.
 33. WÓJCICKI W., PROKOPOWICZ D., 1999b. *Zmiany w ustawie o działalności ubezpieczeniowej* (w:) "Rynek Rolny – Notowania, oceny, tendencje", Biuletyn Miesięczny, marzec, nr 3 (100) 1999, Warszawa: Wydawnictwo Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej.

Źródła prawa:

1. USTAWA z dnia 29 sierpnia 1997 r. o Narodowym Banku Polskim (Dz. U. z 2013 r. poz. 908; Dz.U. z 2016 r. poz. 1948; Dz.U. z 2017 r. poz. 1373).
2. USTAWA z dnia 29 sierpnia 1997 r. - Prawo bankowe (Dz.U. 1997 nr 140 poz. 939; Dz.U. z 2016 r. poz. 1988).